

MOLENAARS

de Zelfzwichter

Nummer 2024-03

Moleninstructeurs en het weer
pagina 3 →

**50 jaar Molenwerkgroep
Oost-Groningen**
pagina 7 →

**Een gesprek met meester-
molenmaker Martijn Vaags
over geklonken roeden**
pagina 11 →

Inhoud

- 3 Moleninstructeurs en het weer →
- 7 50 jaar Molenwerkgroep Oost-Groningen →
- 11 Een gesprek met molenmaker Martijn Vaags →
- 14 Uit het Groninger Molenarchief →
- 15 Terugblik op de vorige 'Uit het Groninger Molenarchief →
- 16 Ander molennieuws →
- 17 Molenonderhoud →
- 21 Uit de Groninger molenwereld →
  - Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
  - Molenwerkgroep Oost-Groningen
  - Afdeling Groningen van het Gilde van Molenaars

Het Groninger Molenarchief is gevestigd in het Groninger Molenhuis Raadhuisstraat 3, 9988 RE Usquert 0595 - 74 93 30
Op de website www.groningermolens.nl vindt u een overzicht van bestaande en verdwenen molens, met een algemeen verhaal per molen, afbeeldingen en archiefstukken.

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch openen en sluiten afhankelijk van de wisselende windkracht. Eén van de verbeteringen ten opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

COLOFON

de Zelfzwichter

Jaargang 28, nummer 3

December 2024

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter verschijnt in 2024 in de maanden maart, augustus en december. Donateurs van de Stichting Het Groninger Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 20 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis

Raadhuisstraat 3, 9988 RE Usquert

0595 - 74 93 30

www.erfgoedpartners.nl

Rekeningnummer: NL32 TRIO 0784 8534 28

REDACTIE

Herman Bröring, Paul Casteleijn,
Johan van Dijk, Ids van der Honing,
Bert Steenhuizen, Margreet Versteeg
eindredacteur Thea Pol
pol@erfgoedpartners.nl

Aan dit nummer werkten mee:

Albert Buursma, Frank Houwaard,
Anne Wieringa

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Vormgevingsconcept Gerard de Vries
Opmaak Bert Holtkamp
Drukwerk Scholma Print & Media
Sluitingsdatum 21 maart 2025
kopij 2025/1

OMSLAG-thema 2024: het weer

Moleninstructeurs en het weer

Tekst: Albert Buursma

Beeld: Jelte Oosterhuis

Een belangrijk onderdeel van de molenaarsopleiding is 'het weer'. Meestal is dat niet het gemakkelijkste onderdeel. Instructeurs Nico Holman en Jan Kugel besteden er veel en geregeld aandacht aan. Jan behandelt de theorie, in het instructielokaal op Molen Edens, en Nico de praktijk voor wat betreft Molen Dijkstra. Hemmo Poppen, molenaar op instructiemolen Dijkstra, is daar ook bij betrokken. Alle drie geïnterviewden behoren tot Molenwerkgroep Oost-Groningen.

Van links naar rechts:
Jan Kugel, Hemmo Poppen,
Nico Holman

De ontvangst van de molenaars-in-opleiding is op Edens. Bij binnenkomst, op zaterdagochtend, zijn de drie mannen al aanwezig. Jan bedient een groot beeldscherm met daarop een recente weerkaart. Op tafel ligt een deel van het instructieboek, waarin hoofdstuk 8 het weer behandelt. Alle drie maken ze duidelijk hoe belangrijk het weer is voor een molenaar: er zijn bijvoorbeeld heel wat molenbranden ontstaan door een verkeerde inschatting van weersomstandigheden. Het is aan de instructeurs om de molenaars-in-opleiding ('MIO's') zo goed mogelijk met het weer bekend te maken.

Digitale weerkaart

Nico herinnert zich: 'Je had vroeger de weersverwachting voor schippers op de radio'. Jan: 'En 's middags een belangrijk stiltemoment, om half een, dan waren er "Mededelingen voor land- en tuinbouw", met het weer.'

Nu zijn digitale hulpmiddelen dag en nacht beschikbaar, zoals een weerkaart van Europa met hoge- en lage drukgebieden, aangegeven met isobaren: lijnen die punten met een gelijke

druk met elkaar verbinden. Jan toont de actuele weerkaart op het scherm: boven een groot deel van Europa, met Nederland ongeveer in het midden, ligt een groot hogedrukgebied. Dat betekent rustig weer: 's zomers vrijwel een garantie voor een helderblauwe lucht en windstil weer. Nico: 'Deze kaart is niet spannend. Nu is de grond warmer dan de lucht erboven. Dan ontstaat er mist. Zulke kaarten kun je gemakkelijk bekijken op je telefoon.' Jan benadrukt: 'Daarbij gaat het wel om prognoses voor een analyse, géén voorspellingen.'

Theorie

Bij het behandelen van hoe molenaars moeten omgaan met het weer speelt de theorie een belangrijke rol. Jan: 'Ik had een landbouwer op cursus die woonde bij een molen. Hij wilde "die er wel bij doen" en vond de theorie maar onzin. Dat heeft hij geweten, want hij haalde het examen niet.'

Theorie is nu een belangrijk onderdeel. Jan: 'Dat geldt ook voor de meer achterliggende theorie van de "straalstroom", die wel zo'n 10 kilometer boven de aarde belangrijke invloed uitoefent op het

weer met snelheden van wel 100 tot 300 kilometer per uur. Wanneer je die kaart over een weerkaart legt, zie je de overeenkomsten.'

Nico verduidelijkt: 'De groene kleur in de straalstroom betekent een snelheid van 180 kilometer per uur; de paarse meer dan 300. Naar beneden werkt dat als een storm.' Jan: 'In het voor- en najaar ligt de "straalstroom" zuidelijker dan in de winter, dan zijn er meer stormen. Bij hogedrukgebieden zorgt die voor dalende, en bij lage druk opstijgende lucht.' Isobaren van hoge- en lagedrukgebieden zijn min of meer cirkelvormig. Jan: 'Bij een hogedrukgebied draait de wind met de klok mee, maar over dat gebied loopt een lijn, waardoor je aan de ene kant oostenwind en aan de andere kant westenwind kan hebben.'

'De opleiding beslaat minimaal vier seizoenen, die je allemaal meegemaakt moet hebben.' Theorie moet worden omgezet naar praktijk.'

Praktijk

Je kunt niet binnen twee maanden het molenaarschap leren en dat geldt ook voor de praktijk. Jan verduidelijkt: 'De opleiding beslaat minimaal vier seizoenen, die je allemaal meegemaakt moet hebben.' Theorie moet worden omgezet naar praktijk: 'Op de molen moet je dat voelen aan de wind en zien aan de lucht, bijvoorbeeld wanneer er een warmtefront nadert. Dan zie je "windveren", hoog in de lucht, bij de "straalstroom".'

Wanneer moet je op je hoede zijn? Nico noemt als voorbeeld een naderend lagedrukgebied: 'Wanneer isobaren dichtbij elkaar staan, kan de wind zomaar omslaan: een zogenaamde "windsprong"; de wind verandert plotsklaps van richting. Maar die kan ook in de loop van de dag draaien. Bij een afluiddige, zuidoostenwind kan er halverwege de middag een zeewind opkomen; koude lucht vanaf de Dollard.' 'Het is niet altijd even makkelijk in de praktijk,' zegt Hemmo, 'nu is er een grijze lucht, waaraan je weinig kan zien, maar je moet weten wat er kan gaan komen. Bij molenaars moeten bij kans op slecht weer alarmbellen gaan rinkelen.'

Theorie en praktijk

De theorie wordt voor de praktijk gebruikt. Belangrijk is de kracht van herhaling. In het verleden gaven molenaars beroepskennis vaak door van de ene op de andere generatie en kregen ze uiteindelijk grote ervaring via de dagelijkse praktijk. Dat is anders wanneer molenaars maar eens per week, of minder, draaien.

Jan doceert: 'Kijk vlak voor en tijdens een draaidag altijd naar de kaart. Bij een heldere dag kun je bovendien veel aan de lucht zien.' Nico geeft een mooi voorbeeld om zonder kaart toch wat aan de weet te komen: 'Ga met de rug naar de wind staan. Een lagedrukgebied ligt dan linksvoor. Bij zuidoostenwind zit een hogedrukgebied in het westen.'

Waar in praktijk rekening mee te houden

De instructeurs en molenaar Hemmo verduidelijken dat er factoren zijn die per molen verschillen. Nico legt uit: 'De zee heeft invloed tot wel 60 kilometer landinwaarts. Bij de Dollard is er meer thermiek door wind van zee. Bij mooi zomerweer met zuidoostenwind kan halverwege de middag de wind draaien. Dat komt omdat de zon de aarde meer opwarmt dan de zee. De warme lucht boven het land stijgt op en gaat richting zee. Die opeenhoping van lucht op zee betekent lage druk op het land. Halverwege de middag krijg je dan in plaats van afluiddige wind, wind van zee.' Jan: 'Wanneer de wind draait, gaan de zeilen klapperen of staat het gevlucht stil. Met de zeewind kan het 's nachts andersom zijn, dan is het boven zee kouder dan boven land.' Nico heeft met die draaiende wind een keer de zeilen van de wiken moeten halen en dat was 'knap lastig'.

Slecht weer

Hoe met de draaiende molen om te gaan is natuurlijk van groot belang bij veranderlijk weer en mogelijk onverwachte weersveranderingen, waar bij Hemmo als voorbeeld geeft: 'Bij stralend mooi zomerweer en een straffe oosten-, of zuidoostenwind warmt de lucht boven land sterk op. Dan kan er zomaar een onweersbui ontstaan.'

Jan: 'Wanneer zo'n bui weg is, is er niks meer aan de hand.' Anders is dat met "kasteelwolken", officieel "*Alto cumulus castellanis*", genoemd, omdat de opstijgende delen op kantelen van een kasteel lijken. Dat is een duidelijk teken van kans op onweersbuien.'

Hemmo noemt nog een heel ander weeraspect om rekening mee te houden: wind en lage temperaturen: 'Rond het vriespunt of lager kunnen de stelling en heklatten spekglad zijn. Is het dan wel verstandig om te draaien?' Jan reageert: 'Bij het gebruik van zeilen tijdens een warmtefront, kort voor een koudefront met wintervorst, bevriezen de natte zeilen en heb je "planken" voor de wieken. Zie ze er dan maar eens af te krijgen.'

'Bij Molenwerkgroep Oost-Groningen komen ook nog geregeld molenaars om hun praktijk bij te schaven'

Besluit

En als je dan als molenaar je examen hebt gedaan en hebt gehaald? Nico: 'Dan heb je een mooi getuigschrift en kun je terugzien op een fantastische

tijd. Je hebt een opleiding gevolgd in gezelschap van andere instructeurs, molenaars en leerlingen. Maar daarna sta je alleen op een molen en denkt: "Wat nu?"' Jan: 'Ja, en dan maar hopen dat er bezoekers komen.' Maar bij Molenwerkgroep Oost-Groningen komen ook nog geregeld molenaars om hun praktijk bij te schaven, evenals leerlingen van buiten het gebied, die kennis komen opdoen tijdens de instructielessen van Jan, zowel op de Edens, waar Jan de molenaar is, als op Dijkstra waarop naast Nico ook Hemmo molenaar is.

50 jaar Molenwerkgroep Oost-Groningen

Tekst: Johan van Dijk
Beeld: Jelte Oosterhuis

Al staan de drie molens in 'Molenstad' Winschoten momenteel stil vanwege afgekeurde roeden, toch was de reden om af te reizen naar Winschoten feestelijk: de Molenwerkgroep Oost-Groningen bestaat 50 jaar. Dit jubileum was uiteraard meer dan voldoende reden om in gesprek te gaan met bestuursleden Paul Casteleijn en Chris Stuit, aangevuld door Hemmo Poppen, de redacteur van het verenigingsblad *Muldersnijs*. Tegen het decor van 'clubhuis' molen Edens ging Johan van Dijk met de molenaars in gesprek.

Van links naar rechts: Hemmo Poppen, Chris Stuit, Paul Casteleijn en Johan van Dijk

Oude en nieuwe (ver)banden

Molen Edens in Winschoten mag dan vanwege afgekeurde roeden niet draaien, de functie van 'clubhuis' van de Molenwerkgroep gaat onverminderd door. Voorzitter Paul Casteleijn heeft zich het lot van de stilstaande molens aangetrokken en houdt zich naast de Molenwerkgroep ook bezig met de roedenproblematiek en probeert vanuit zijn technische achtergrond zijn best te doen om dit probleem ook weer de wereld uit te helpen. Dat hij na zijn pensionering molenaar, op molen De Korenbloem in Vriescheloo, is geworden is misschien niet geheel verwonderlijk. Uit genealogisch onderzoek is gebleken dat al sinds de 17^e eeuw molenaars in zijn stamboom voorkomen. 'De geur van graan zit in mijn hersenen' grapt Paul daarover.

Dat het molenbloed kruipt waar het niet gaan kan, geldt ook voor Hemmo Poppen. In de jaren zeventig was hij een aantal jaren als molenmaker actief bij toen nog Roemeling & Molema in Scheemda. Nadat hij jarenlang niets met molens had gedaan, kwam de molenwereld ruim tien jaar geleden dankzij een wervingsactie van de Molenwerkgroep weer op zijn pad. Inmiddels geeft Hemmo samen met Nico Holman instructie op molen Dijkstra en bewoont hij sinds een aantal jaren samen met zijn vrouw de karakteristieke molenaarswoning aan de voet van de molen, de plek waar wijlen Bé Oomkens heel veel jaren heeft gewoond. 'Oomkens, jarenlang een van de drijvende krachten binnen de Molenwerkgroep, was degene die letterlijk tegen mij zei: "jij moet molenaar worden!" Het is heel bijzonder dat we in zijn huis wonen en dat we met het huis ook zijn molenverzameling hebben overgenomen' laat de Winschoter weten. Hemmo draait ook regelmatig op de Weddermarke bij Wedderbergen die inmiddels gelukkig met nieuwe roeden weer kan draaien.

De 'benjamin' op het gebied van aantal molenjaren in het gezelschap is Chris Stuut. Hij is nog in opleiding bij Jan Kugel, maar inmiddels

alweer enige tijd actief als penningmeester van de Molenwerkgroep: 'In mijn werkzame leven ben ik actief in de financiële sector en ben vaak penningmeester geweest. Eigenlijk wilde ik die bestuursfunctie juist eens niet vervullen, maar ben ik toch penningmeester geworden van de Molenwerkgroep.'

'Een vereniging zoals de onze is eigenlijk uniek in Nederland'

Verleden, heden en toekomst

De drie heren zijn zich zeer bewust van de bijzondere geschiedenis van de Molenwerkgroep en we raken daarover in gesprek. Wel geeft Paul aan dat er al vaker over de geschiedenis van de Molenwerkgroep is geschreven en dat hij het ook vooral over het heden én de toekomst wil hebben. Albert Buursma schreef al uitgebreider over de geschiedenis van de werkgroep in *de Zelfzwichter* 2020-3. 'Het is heel bijzonder dat we op 19 oktober ons jubileum in Bourtange konden vieren. Juist op die dag was het exact 50 jaar geleden dat vanuit het IVN de Molenwerkgroep is ontstaan. Leuk om te zien is dat de Molenwerkgroep bijna parallel aan het Gilde van (Vrijwillige) Molenaars is ontstaan' vertelt voorzitter Paul vol enthousiasme. De werkgroep kreeg in 1982 ook een juridische status door middel van het oprichten van een vereniging. 'Een vereniging zoals de onze is eigenlijk uniek in Nederland, dat merkte Nicole Bakker van De Hollandsche Molen onlangs ook op' voegt Paul nog toe.

Dat het uniek is dat er een aparte regionale molenaarsvereniging met instructeurs, geslaagde leden én leden in opleiding van het Gilde van Molenaars is, wordt ook zeker beaamt door Hemmo, die als redacteur van het clubblad *Muldersnijs* druk doende is met een speciale jubileumuitgave: 'Bij het doorbladeren van alle oude edities van *Muldersnijs* valt je op hoe bijzonder en ook hecht en harmonieus de Molenwerkgroep is.' Chris kan zich hier ook alleen maar bij aansluiten en het feit dat hij al na korte tijd bij de vereniging in het bestuur terecht is gekomen benadrukt dit nog eens extra.

Een sociaal gebeuren

Dat de Molenwerkgroep Oost-Groningen een sociaal gebeuren is, is iets waar de mulders niet snel over uitgepraat raken. Vaste momenten gedurende het kalenderjaar zijn de 'nieuwjaars-visite' op de eerste zaterdag na 1 januari, de voorjaarsvergadering, de excursie en de najaarsvergadering. In het winterseizoen zijn er dan ook nog de klassikale theorielessen die inmiddels alweer jaren door Jan Kugel worden verzorgd in 'clubhuis' Edens. Ook daarbij is de sociale interactie erg belangrijk. Juist deze saamhorigheid heeft Paul er ook toe aangezet om het concept van Groninger Wind op poten te zetten in samenwerking met het Gilde en Erfgoedpartners. De tweede editie van deze contactdag voor Groninger 'molenmensen' is inmiddels achter de rug (zie elders in deze *Zelfzwichter*) en zorgt ervoor dat naast molenaars ook andere belanghebbenden uit het molenveld elkaar kunnen ontmoeten en over molen-gerelateerde onderwerpen in gesprek kunnen gaan. Het mede-organiseren van Groninger Wind past ook goed in de doelstelling van de Molenwerkgroep om wat meer naar buiten te treden. Gelukkig zijn daarbij de grenzen van Oost-Groningen ook erg relatief: de leden van de vereniging zijn al jaren door de hele provincie (en daarbuiten) te vinden.

De twee instructiemolens in Winschoten (Dijkstra en Edens) staan vanwege afgekeurde roeden stil, maar gelukkig gaan de lessen door in Oude Pekela op molen De Onrust. Chris kan als molenaar-in-opleiding ofwel 'mio' beamen dat dit ook een goede plek is om te lessen.: 'Nadat ik een paar keer op Edens had meegedraaid werden de roeden afgekeurd en schoven we door naar Dijkstra totdat die ook stil kwam te staan. Het is mooi dat De Onrust nu nieuwe roeden heeft en dat we daar terecht kunnen.' Voor zijn toelatingsexamen kan Chris overigens in de buurt blijven, ook Paul 'zijn' molen in Vriescheloo heeft inmiddels nieuwe roeden en kan dus prima als examenmolen dienst doen.

Alleen in Oost-Groningen blijven is overigens niet noodzakelijk: de Molenwerkgroep heeft al 30 jaar een instructiemolen op het Hogeland en wel molen De Vier Winden in Pieterburen bij Derk Jan Tinga, in 1982 een van de oprichters van de vereniging. Sinds enige jaren kunnen molenaars in spé van de Molenwerkgroep ook terecht bij Johan van Dijk (op zijn beurt weer een oud-leerling van Derk Jan) op molen Hollands Welvaart in Mensingeweer.

Op naar de volgende 50 jaar?!

Met een geschiedenis van 50 jaar kun je er niet onderuit om het ook even over de komende 50 jaar te hebben. Weliswaar met zowel een vraagteken als een uitroepteken, zo ziet ook Hemmo: 'Onze leden worden allemaal ouder, maar ik hoop dat er toch nieuwe aanwas blijft komen.' Het jongste lid van de vereniging, Twan de Vries (13), is erg enthousiast en kan hopelijk meer generatiegenoten enthousiast maken voor de molens. 'We hebben er net weer drie nieuwe leden bij' vult Chris aan. Dit dankzij een instructeur van buiten de vereniging die zijn leerlingen had aangespoord theorie te gaan volgen op Edens. Lid worden voor het bijwonen van de lessen is niet verplicht, maar geldt wel als een leuk steuntje in de rug voor de verenigingskas. Hemmo denkt daarbij met anderen ook na over de toekomst van *Muldersnijs*. Tegenwoordig kan men naar keuze het blad digitaal of per post ontvangen: 'We geven mensen zelf de keuze en zullen zien hoe dat in de toekomst gaat.' De redactie van de *Zelfzwichter* kijkt in ieder geval uit naar de jubileumeditie van het blad en geeft bij hoge uitzondering toestemming om dit artikel ook daarin te publiceren. Molenwerkgroep Oost-Groningen, nogmaals gefeliciteerd!

NIEMAN MOLENBOUW ONDERHOUD • RESTAURATIE

Bezoekadres Wierumerschouwsterweg 17
9774 TE Adorp

Postadres Hoofdweg 156
9617 AL Harkstede
niemanmolenbouw@gmail.com
+31 6 20414397

Wieringa
bouwadvies

**SPECIALIST
IN MOLENS**

Wij helpen u graag met
advies en begeleiding bij
het behoud van uw molen.

Hoofdstraat W-4a
9951 CC Winsum

06 543 85 374
info@krabbendamrestauratiewerken.nl

DISCUS UW HUISDIEREN SPECIAALZAAK **Ekkelkamp**

- * Tropische vissen, aquariums en benodigdheden
- * Hengelsport en benodigdheden
- * Vogels, vissen en knaagdieren
- * Hondensport, dierbenodigdheden
- * Dierverzorging en -apotheek
- * Paarden- en veevoeders
- * Klompen en laarzen

Fa. Ekkelkamp
Rijksstraatweg 135 Haren
tel. 050-535 02 15

Een gesprek met meester- molenmaker Martijn Vaags over geklonken roeden

Tekst: Paul Casteleijn en Ids van der Honing

Beeld: Paul Casteleijn

Op 20 november bezoeken twee redactieleden van de Zelfzwichter de Molenmakerij en roedenbouwer Vaags in Aalten voor een gesprek met Martijn Vaags. In de werkplaatsen liggen talloze molenonderdelen, in alle staten van verval, voor restauratie en nieuwbouw. Veel medewerkers zijn bezig met hout- en staalconstructies. Allen in bedrijfskleding van Vaags. Martijn Vaags ontvangt ons in de kantine. Ook hij draagt werkkleding maar er staat wel 'Meester Molenmaker' op zijn rug. Het gesprek over metalen roeden komt snel op gang.

Martijn Vaags bij
een geklonken
roede in de maak

Stalen of gelaste roeden

Een nieuw gevlucht kan op twee uitgangspunten gebaseerd zijn; of er zijn oude gegevens bekend zo nodig aangevuld met opmeting van het oude gevlucht of er moet binnen historische kaders iets nieuws bedacht worden. Het ontwerp voor een nieuw gevlucht houdt altijd rekening met de praktijkgegevens van de molen, zijn functies, het toekomstige gebruik en de biotoop.

Vaags werkt vanuit bouwtekeningen waarop constructieberekeningen worden losgelaten. Martijn ziet graag een opdrachtgever met een programma van eisen voor zijn tekentafel. Om oude en nieuwe gegevens te kunnen verwerken is altijd een goed gesprek nodig om de opdrachtgever en de constructeur bij elkaar te brengen. Het is niet alleen belangrijk dat de bouwer goede antwoorden weet te geven maar ook dat de eigenaar van de molen de goede vragen stelt.

De keuze voor een geklonken of gelaste roede ligt bij de eigenaar. Niet alleen historische eisen spelen een rol. De geklonken roede is aanmerkelijk zwaarder (+ 30%) door inbouw van de hoekstrippen. De eigenaar moet zich realiseren dat de kap van zijn molen het zwaardere gevlucht aankan. En kan de vang het aan? De bouwwijze is duurder voor geklonken roeden. Een groot gelast gevlucht kost € 100.000,- en een geklonken variant is 30% duurder. De eigenaar heeft enige zekerheid dat de geklonken een langere levensduur heeft.

Levensduur

Martijn spreekt over een roedeontwerp waarbij de zwaarste platen zo dicht mogelijk bij het molenlichaam liggen. Een andere gewichtsbesparing ligt in de houtkeuze van ophekking, tegenwoordig met Noord-Europese lariks. Zelfzwichting maakt de roede altijd zwaarder. En verder in de breedte van de ophekking. Molenbouwkundige adviseurs van molenstichtingen hebben volgens Martijn een toegevoegde waarde.

Hij wijst ook op het belang van deskundig transport van de roedebouwer naar de molen. Hij is beducht voor onvoldoende ondersteuning onderweg

met als mogelijk gevolg een gevlucht met gebreken bij de eerste omwentelingen.

In de molenwereld wordt gesproken over een opleveringsdocument met daarin alle relevante informatie over bouw materiaal en bouw methode op basis van constructietekeningen inclusief alle uitgevoerde inspecties. En toch wil de roedebouwer geen garantie geven! Wat levensduur betreft blijft veel afhankelijk van het omgaan met het gevlucht en de discipline in het onderhoud.

We gaan ook nog in op gelaste stalen roeden. Een roede staat aan veel krachten bloot tijdens zijn levensjaren in de molen. Van belang blijft de roede regelmatig te beoordelen op voldoende constructietechnische betrouwbaarheid. De 'standaard' is tegenwoordig de roeden zowel uitwendig als inwendig visueel te controleren en tevens 'ultrasoon' de stalen platen en de lasverbindingen door te meten. Moderne ultrasoon technieken worden gebruikt voor diktemetingen van de roedestaalplaten, waarbij dikte-afname door (met name inwendige) corrosie goed kan worden opgemerkt. Ultrasoon kan ook de kwaliteit van een gelaste verbinding goed beoordeeld worden. Zeker met het gebruikte echosignaal van de moderne 'ToFD' ultrasoon-apparatuur kunnen we heel duidelijk 'foutjes' in een las zichtbaar maken en beoordelen. Verdachte situaties, waaronder onvoldoende doorlassing, lasinsluitsels en optredende (haar)scheuren geven allemaal eigen kenmerkende echosignalen, die op de apparatuur kunnen worden afgelezen. Verdachte plekken kunnen we zelfs in de loop van de jaren blijven volgen. De keurmeester kan vervolgens beoordelen en besluiten dat het risico op breuk te groot wordt. De roede wordt dan afgekeurd voor het gebruik, wat betekent dat de molen met deze roeden niet meer kan draaien.

Vaags heeft uit nieuwsgierigheid meerdere oude afgekeurde roeden met ultrasoon-technieken opnieuw bekeken. Soms kwamen zij tot de conclusie dat er veel oude defecten te ontdekken waren die bijna zeker al tijdens het oorspronkelijk maken van de roede moeten zijn ontstaan. Zo'n roede had de werkplaats nooit mogen verlaten.

Aandachtspunten

De moderne 'TofD'-apparatuur voor ultrasoon-meting is duidelijk een instrument in handen van een geoefende inspecteur. Een molenaar hoeft er niet met de handen in de zakken bij te staan. De molenaar is degene die zijn molen veelvuldig gebruikt en ook goed kent. Hij kan bij zijn omgang met stalen roeden goed letten op roestlijntjes bij de stuiklassen. Deze stuiklassen zitten dwars op de lengterichting van de roede bij elke overgang in plaatdikte. Ze zijn recht of boogvormig. Een roestlijn duidt op speling in de plaatverbinding en is een verzwakking van de constructie. Een tweede aandachtspunt voor molenaars is verkleuring met spectrumkleuren. Minimale lekkages met bitumenachtige conserveermiddelen geven aan de buitenzijde een vlek met alle kleuren van de regenboog.

Bovenstaande constatering van de molenaar moeten aanleiding zijn de eigenaar van de molen in te lichten, die bij voorkeur de roeden zo snel mogelijk breder en nauwkeuriger laat inspecteren door roedespecialisten. Bij het afkeuren van de roeden en bijbehorende stilstand van de molen volgt de discussie wat nu te doen met deze roeden. Gebruikelijk is dat eerst gesproken wordt over mogelijk herstel van de roede(n). Een belangrijke factor in de discussie hierover is de ernst van de constatering en ook de ouderdom van de roeden en het gehele gevlucht. Reparaties zijn bijna altijd mogelijk, echter moeten deze worden afwogen tegen de daarbij verkregen 'levensduurverlenging' en uiteraard de totale bijbehorende kosten. Vaags gaat uit van hoogstens vijf extra jaren en de kosten van het hele proces van afbouw, strijken van de roede(n), vervoeren naar en repareren in een werkplaats en terug naar de molen, opnieuw steken en opnieuw opheffen gaat al sterk in de richting van 40-50% van de kosten van een geheel nieuw gevlucht. De winst van vijf extra levensjaren verdampt in relatie tot inspanning en kosten. Vaags geeft aan geen roeden meer te willen herstellen.

Na lassen of klinken komen het stralen en coaten van de roede aan de orde. De roeden worden ook op deze onderdelen geïnspecteerd en de resultaten worden in een rapport vastgelegd. Op dit moment werken roedemakers veelal met eigen inspecteurs. Om onafhankelijkheid te waarborgen kan de opdrachtgever besluiten nacontroles te laten uitvoeren door externe deskundigen.

Molenlogboek

Mede door aanbevelingen vanuit de Roe-RIE (roeden risico, inventarisatie en evaluatie) denkt het bedrijf sterk aan een degelijk onderhoudsplan per molen. Een document met als ingangsdatum het plaatsen van de roede. Het bevat een gebruiksplan voor de omgang met de roede en een onderhoudsplan voor de verwachte levensduur van de roeden. Een teller voor het aantal omwentelingen is een aanbeveling. Een schema voor doorhalen is opgenomen en moet gedisciplineerd opgevolgd worden. Ook nu gaat het om veiligheid als alle incidenten met de roede gemeld gaan worden. Bij meldingen van fouten moet de wil om ervan te leren het winnen van terughoudendheid en schaamte. Een molenlogboek is een nuttig deel van het onderhoudsplan. Ook in het gesprek met roedebouwer Martijn Vaags is duidelijk dat de laatste woorden over stalen roeden nog niet gesproken zijn. Er is ruimte voor en noodzaak tot nieuwe ontwikkelingen. Kijkend in de toekomst komt de laatste vraag ter tafel: 'Wanneer komt de eerste kunststofroede op de markt?' Martijn Vaags glimlacht en heft twijfelend zijn armen. De stap van een houten naar een stalen roede is ook ooit gemaakt voor de toenmalig productiemachines en nu historische molens.

Deel II in het maartnummer

De auteurs van bovenstaand artikel hebben ook een bijdrage geschreven over de geschiedenis van roeden. Dit artikel wordt geplaatst in maart 2025, het eerste nummer van *de Zelfzwichter* van dat jaar.

Uit het Groninger Molenarchief

De bibliotheek van het molenarchief

Tekst en beeld: Frank Houwaard

Vanaf de oprichting van Het Groninger Molenarchief is de bibliotheek een wezenlijk onderdeel van de verzameling. Molenliefhebbers die aan de wieg stonden van het archief brachten ook hun molenboeken daar onder. Sindsdien is de bibliotheek gestaag uitgebreid met schenkingen, met van waterschappen overgenomen boeken en met eigen aankopen van nieuw verschenen literatuur. En zo staan er heden ten dage circa 1200 boeken en enkele honderden kleinere uitgaven in de kasten van het Groninger Molenarchief in Usquert.

Het oudste, maar niet specifiek Groninger boek in de collectie, is de verhandeling over de staand- en hellend-schep-radmolens van Eckhardt uit 1822. Kijken we naar de oudere Groninger boeken, eind 19e en begin 20e eeuw, dan hebben we als pronkstuk het befaamde werk van Geertsema, met een overzicht van alle polders in de provincie, en als aanvulling hierop dat van Van Loon over het zetten van watermolens, beide uit 1898.

Bijzonder is ook het 'Bestek en Voorwaarden waarnaar het Bestuur van het Waterschap de Oostelijke Bedumerpolder zal aanbesteden het bouwen van een windwatermolen' uit 1903. Op 3 oktober van dat jaar was de Krimstermolen van deze polder (bouwjaar 1862) tot de grond toe afgebrand, en hoewel er al in 1878 een stoomgemaal was gebouwd, besloot het polderbestuur toch de afgebrande molen te herbouwen – om op de kosten van kolen te besparen. In het bestek staat nauwkeurig beschreven wat de molenbouwer moest doen en welke onderdelen geleverd moesten worden – met houtsoort en afmetingen, alles keurig in tabelvorm, de kubie-

ke inhoud van elk stuk met de hand ingevuld (door de aanneemer?).

Het werk werd gegund aan de laagste inschrijver en de molen werd in 1904 gebouwd – als uit de as herrezen. En hij kreeg dan ook de toepasselijke naam Phoenix. De molen heeft daar aan het Kardingermaar tot 1977 gestaan: toen moest hij wijken voor de aanleg van de Eemshavenweg. Hij werd afgebroken en opnieuw opgebouwd op de locatie bij Zuidwolde waar hij, nu weer als Krimstermolen, nog steeds staat.

Een terugblik op de vorige 'Uit het Groninger Molenarchief'

Teksten beeld: Wouter Bakker

De website groningermolens.nl

Weet u dat op de website groningermolens.nl gegevens van alle bestaande Groninger molens en een groot deel van de verdwenen molens te vinden is? Kijk hiervoor op 'Alle molens in kaart' en zoek op plaatsnaam of molennaam. Ook zijn hier soms nieuwsberichten te vinden, die staan onder 'Actueel' – misschien zijn het er niet zo veel, maar als u een interessant nieuwtje heeft over uw molen, vertel het ons dan, stuur een leuke foto van het evenement mee en wij plaatsen het op de website. Ook een belangrijk deel van de website is het archief van de Zelfzwichter: bij 'de Zelfzwichter-Bekijk het archief' zijn alle nummers van ons molenblad in pdf-vorm te downloaden en te doorzoeken.

In de vorige 'Uit het Groninger Molenarchief' (de Zelfzwichter 2024.2) besprak Frank Houwaard 6 aantekenboekjes en 14 schriftjes met dagboeknotities uit de jaren 1946 tot 1982, en een grote hoeveelheid losse aantekeningen, van molendeskundige Wolter Onne Bakker. Wouter Bakker, kleinzoon van W.O. Bakker, vernoemd naar zijn opa, reageerde hier op en schreef voor de Zelfzwichter een bijdrage waarin hij terugblijkt op het (molen)leven van zijn grootvader.

De weidepoldermolen Bakkers meulentje in Slochteren, gebouwd in 1960, stond oorspronkelijk in Harkstede, in het land tegenover de boerderij van mijn opa Wolter Onne Bakker. In 2007 werd hij opgebouwd op het voorterrein bij Molen De Ruiten in Slochteren aan de Groenedijk 28a. Mijn opa, Wolter Bakker (1923-2000) heeft zijn interesse doorgegeven aan mij, zijn kleinzoon Wolter Onne Bakker (roepnaam Wouter). Als klein jongetje was ik al gefascineerd door de verhalen van mijn opa. Hij was vrijwillig molenaar op Stel's Molen in Harkstede. Naast zijn drukke bestaan als landbouwer

in Harkstede ging hij vaak op pad om molens te fotograferen. Opa had erg veel kennis over de molens. Bij het zien van een wiek of een ander gedeelte van de molen, wist hij precies de naam en plaats te noemen van de betreffende molen. In opa's kantoor lagen veel boeken. Van mijn vader heb ik begrepen dat deze boeken en foto's zijn geschonken aan de Stichting De Groninger Molen. Ook vertelde hij toen opa is overleden dat alle molens in Groningen in rouwstand stonden. Een mooi gebaar wat betekent dat opa veel voor de Groninger molens heeft betekend. Voor onder andere deze verdienste is hij kort voor zijn overlijden geridderd door de toenmalige koningin Beatrix.

Ik ben als vrijwilliger verbonden aan de molen Woldzigt in Roderwolde. Een industriemolen uit 1852. De molen is nog operationeel en regelmatig wordt er koren gemalen en lijnolie gemaakt (het zogenaamde olieslag). In het hoogseizoen is de molen geopend en verkoop ik kaartjes en serveer ik koffie/thee of limonade en koek. Om ook te gaan olieslaan lijkt mij erg leuk om te doen en wie weet in de toekomst molenaar.

Ander molennieuws

Groninger Wind 2024 en 2025

De tweede editie van Groninger Wind, gehouden op 10 oktober in de CazemierBoerderij in Tolbert en gedeeltelijk in de Nieberter molen in Niebert, mag zeker als geslaagd worden beschouwd. Marco Glastra, directeur van Het Groninger Landschap, sprak in het ochtendprogramma en ging onder meer in op de moeilijkheden waar een moleneigenaar tegenaan loopt en waar, ook binnen zijn eigen organisatie, verbeterpunten zijn. Zijn oproep om te komen tot de ontwikkeling van een 'Groninger Molenvisie' is ook inmiddels in het Platform Moleneigenaren, dat Erfgoedpartners halfjaarlijks organiseert, besproken en hier zal in 2025 nader invulling aan worden gegeven.

De tweede spreker, Gerard Troost, was helaas door ziekte verhinderd. In plaats daarvan volgden enkele updates over ontwikkelingen in de molenwereld door Jippe Kreuning en Agnes de Boer van De Hollandse Molen.

Na een lunch in de boerderij ging het gezelschap in meerdere groepen uiteen om zowel in de schuur als in de Nieberter molen in gesprek te gaan over een aantal onderwerpen. Bij de borrel werd tot slot nog nagepraat en

al voorzichtig vooruitgekeken naar volgend jaar. Er zal een derde editie komen in het najaar van 2025, waarschijnlijk gekoppeld aan het Jaar van de Molenviotoop (zie ook elders in deze editie van De Zelfzwichter).

In memoriam: Catrienus Rouwé

Na een tijd van afnemende gezondheid overleed Catrienus Rouwé uit Onderdendam op 8 september op 82-jarige leeftijd. Na het behalen van zijn getuigschrift (vrijwillig) molenaar in 2010 werd hij actief als molenaar op de beide molens (De Zilvermeeuw en de Hunsingo) in zijn woonplaats. Daarnaast besteedde Catrienus ontzettend veel tijd aan het secretariaat van Molenstichting Winsum. Hoogtepunten tijdens zijn bestuurslidmaatschap waren de aankoop en restauratie van de verwaarloosde molens van Wetsinge en Adorp. Vooral die laatste, de AEOLUS, werd voor Catrienus een soort petekind. Met de AEOLUS op de achtergrond kreeg Catrienus voor zijn vele verdiensten vorig jaar een koninklijke onderscheiding opgespeld. Nog lang was hij vrijwel dagelijks bezig voor de molens tot zijn gezondheid dat niet meer toeliet. Vanaf zijn ziekbed zag hij nog via een videoverbinding

met zijn dochter hoe de Adorper molen op 6 september opnieuw in bedrijf werd gesteld. Twee dagen later overleed hij en werden vrijwel alle molens in Noord-Groningen in de rouwstand gezet. Met de draaiende wieken van de Hunsingo werd op 14 september onder grote belangstelling afscheid genomen van Catrienus. Een prachtig eerbetoon voor een aimabele, zeer bescheiden en kundige molenaar en bestuurder.

Podcast poldermolens Westerkwartier

Onlangs verscheen een podcast over de Westerkwartierder Poldermolens. In deze podcast komen aan het woord Henk Berends (De Eendracht Sebaldeburen), Marjan Meijer-Heidema (De Hilmahuister Visvliet) en Jeffrey Cusiël (De Jonge Held Leegkerk). Luister en geniet van het gesprek met deze drie bevlogen poldermolenaars uit het Westerkwartier.

Podcast molens Hogeland

Vrijdag 22 november vond er weer een Molencontactdag van De Hollandsche Molen plaats. Circa 120 molenaars, moleneigenaren, vrijwilligers, experts en andere molenliefhebbers vonden hun weg naar Cultureel en Congrescentrum De Rank in Soest. Ditmaal stond de molenbiotoop centraal. In het programma was ook tijd gereserveerd voor de uitreiking Prijzen Molenergoedfonds waaronder een cheque ter waarde van €5.000,- voor het realiseren van een podcastserie over molens op het Hogeland. Paul Casteleijn en Johan van Dijk waren aanwezig om de cheque in ontvangst te nemen. De podcast wordt in 2025 gepresenteerd. Wij zullen u informeren zodra deze online komt.

Molenonderhoud

De volgende kopij is van Wieringa molenbouwadvies:

Onderhoud uitgevoerd vanaf 11 juli 2024

Stichting De Groninger Poldermolens

Koningslaagte te Zuidwolde
Trekstangen zijn weer aangebracht tussen het voorkeuvelens en de steunderbalk om het vooroverhellen van het voorkeuvelens te verhelpen.

Krimstermolen te Zuidwolde
Het metsel- en voegwerk van de kade aan de boezemzijde hersteld.

Noordermolen te Noorddijk
Het gevlucht van de molen wordt gerestaureerd in het kader van de GRRG. De nieuwe

roeden zijn gestoken en de ophekkings inclusief zelfzwichting is waar nodig hersteld en geheel herplaatst.

Kloostermolen te Garrelswier
In de kap van de molen is op de voeghouten een spannerconstructie aangebracht in verband met de doorbuiging van de voeghouten. De aangetaste treklatten zijn vervangen en de zelfzwichting is hersteld. De rietbedekking van het achterkeuvelens is hersteld en het metsel- en voegwerk van de kademuur aan de boezemzijde is hersteld.

De Palen te Westerwijtwerd
Het betonnen stortebed in de waterloop is hersteld. De metalen waterpeluw wordt uitgekapt en de sterk aangetaste ligger wordt vervangen. De penbalk is gescheurd en werkzaamheden

zijn in uitvoering om de penbalk te vervangen. Door inwatering vanuit de bovenas is de penbalk verzwakt en door de geringe dikte van deze penbalk is de breuk opgetreden door de druk van de as. In de werkplaats worden momenteel voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd voor het maken van een nieuwe penbalk.

Meervogel te Hoeksmeer

In het kader van de GRRG is de houten vijzel in de werkplaats van de molenbouwer afge maakt en weer in de vijzelbak herplaatst. De roeden zijn in de werkplaats opgetafeld en de bestaande binnenroede is opnieuw behandeld.

Olinger Koloniemolen te Laskwerd

De door houtrot aangetaste spruitluiken zijn vervangen. De ophekkings is plaatselijk verstevigd. De binnenzijde van de molen is behandeld tegen hout aantastende insecten.

De Eolus te Den Ham

De rietbedekking van de romp is plaatselijk bijgestopt.

Jonge Held te Leegkerk

Het metsel- en voegwerk in de waterloop en bij de kade aan de boezemzijde is hersteld. De gescheurde betonvloer van de waterloop is ook plaatselijk hersteld. Het schilderwerk van de molen is uitgevoerd. De restauratiewerkzaamheden aan het gevlucht zijn grotendeels gereed.

Zuidwendinger te Groningen

Van de onderbonkelaar zijn enkele sterk aangetaste plooi- stukken en delen van de velg vervangen en de onderbonke- laar is herplaatst. De motoraan- drijving in de molen is hersteld voor het gemaal in de molen. Diverse ramen en windborden zijn hersteld.

Zwakkenburger te Niezijl

Het door houtrot aangetaste waterloopdek is hersteld. De houten vijzel is tijdelijk gede- monteerd en naar de werkplaats

van de molenbouwer verplaatst voor het uitvoeren van herstel- werkzaamheden. Plaatselijk zijn herstelwerkzaamheden uitge- voerd aan de hammen en aan de dakbedekking.

Het Groninger Landschap

Fram te Woltersum

Er is schilderwerk uitgevoerd aan de staartconstructie. De kor- te schoren zijn bij de verbinding met de staartbalk hersteld. De door roestvorming aangetaste vangketting en beugel van de vlaggenmast zijn vervangen. Het schilderwerk van de molen is gereinigd.

Germania te Thesinge

Er is schilderwerk uitgevoerd aan de stelling van de molen.

Ceres te Spijk

Enige door houtrot aangetaste kleppen van het gevlucht zijn hersteld.

Widde Meuln te Ten Boer

Er is schilderwerk uitgevoerd aan de staartconstructie, achterkeuvelens en de kruilier.

Bovenrijge te Ten Boer

Er is schilderwerk uitgevoerd aan de stelling, windveren en raampjes van de schuren. Overige onderdelen van de molen zijn gereinigd.

De Lelie te Eenrum

Er is schilderwerk uitgevoerd aan de stelling van de molen.

De Onderneming te Vierhuizen

Er is schilderwerk uitgevoerd aan de stelling van de molen. De voorwolf is hersteld, de aangetaste stijlen zijn vervangen. Een aantal door houtrot aangetaste stellingliggers is vervangen.

Nieberter Molen te Niebert

Er is schilderwerk uitgevoerd aan de stelling van de molen.

Hollands Welvaart te Mensingeweer

Er is schilderwerk uitgevoerd aan de stelling, kistramen van het bovenachtkant en stellingdeuren. Enkele door houtrot aangetaste onderdelen van de stelling zijn hersteld.

De Leeuw te Zeerijp

Er is onderhoud uitgevoerd aan de rietbedekking, er is plaatselijk riet bijgestopt.

Gemeente Het Hogeland

Grote Geert te Kantens

De beschadigde gietijzeren rollen van het kruiwerk zijn vervangen, de kruivloer is gecontroleerd. Ook zijn er reserve gietijzeren rollen geleverd.

De Liefde te Uithuizen

Het beschadigde stormluik is hersteld en teruggeplaatst.

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

Groote Poldermolen te Slochteren

Twee kruipalen zijn vervangen. De door houtrot aangetaste spruitluiken zijn vervangen. De rietbedekking van de kap en romp zijn bijgestopt. Het metselwerk aan de boezemzijde van de waterloop is plaatselijk hersteld. Aan de polderzijde is de walbeschoeiing hersteld en is het grondwerk aangevuld.

Stel's Meulen te Harkstede

Het potdekselwerk van de kap is bijgewerkt. Het gaande werk is opnieuw afgesteld.

Windlust te Overschild

Het bovenwiel is opnieuw afgesteld en enkele kluften en bordveren zijn vervangen.

De Noordstar te Noordbroek

De molen is aan de binnenzijde behandeld tegen houtaantastende insecten. De kap van de molen is herplaatst, de roeden zijn gestoken en ophekking is aangebracht.

De Noordermolen te Noordbroek

Het metsel- en voegwerk van de waterloop is plaatselijk hersteld. Op de staart is een kieft vervangen.

Molenstichting Onderdendam
Hunsingo te Onderdendam

Het kozijn van een stellingdeur is hersteld.

MOLENSTEENMAKERIJ

HANS
TITULAER

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.
Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.
Restauratie van stenen en maalstoelen.
Kweernen, wrijfstenen, demo-steen-tjes.
Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland
Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86
E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

MULDER POT
KROPSWOLDE
pure ambacht sinds 1917

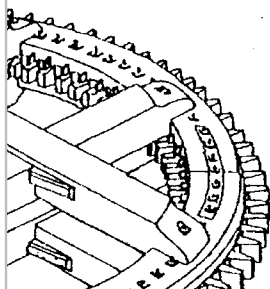

Mulder Pot - Kropswolde
Molenwinkel en Webshop
Broodmeel | Bakmengen | Bakbenodigdheden
www.molenumulderpot.com

Aannemers-Restauratie &
Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4a, 9677 TW Heiligerlee. +0031(0)597 - 591660
info@molemavof.nl www.molemavof.nl

Het Groninger Landschap

Steun de molens van Het Groninger Landschap
Word Beschermmer
www.groningerlandschap.nl/beschermmer of bel (050) 313 59 01

Uit de Groninger molenwereld

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

Het waterschap Hunze en Aa's bezoekt de Molenstichting Midden- en Oost-Groningen (MsMOG)

Reint Huizenga

Sinds jaren heeft de MsMOG hartelijke contacten met het waterschap Hunze en Aa's te Veendam. Voor het bestuur was dit dan ook een goede reden om het waterschap eens uit te nodigen nader kennis te maken en uitleg te geven over de molenstichting en haar twaalf molens. Ook ondersteunt het waterschap de MsMOG financieel en in het verleden was een aantal poldermolens eigendom van het waterschap of de voorloper(s) ervan.

Op 12 november 2024 bracht het Dagelijks Bestuur (DB), bestaande uit Martijn van Mensvoort (BBB), Inge Eshuis (Water Natuurlijk), Anja Woortman (PvdA), Jacob Bartelds (geborgd ongebouwd) en Jelmer Kooistra (secretaris-directeur) aangevuld met bestuurskundige Janet Hidding, onder leiding van dijkgraaf Geert-Jan ten Brink, een bezoek aan de MsMOG. Voorafgaande aan dit bezoek vergaderde het DB vanaf 10:00 uur in de Molenschuur te Noordbroek en schoof het MsMOG bestuur om 11:30 uur aan.

Het bezoek en kennismaking begon met een rondleiding in molen De Noordstar door moleninstandhouder Taeke Overdijk, waarna tijdens een goed verzorgde lunch uitleg werd gegeven over

het ontstaan, doel, opbouw en aantal vrijwilligers, commissies, activiteiten en de eigen opleiding tot moleninstandhouder. Het DB was onder de indruk hoe de MsMOG met haar vrijwilligers omgaat en hoe de vrijwilligersorganisatie wordt gerund. Vooral op het gebied van PR en communicatie, maar ook van andere activiteiten, zoals de heropening van molen De Noordstar door HKH prinses Beatrix, was het DB onder de indruk en dat genereerde veel bijval en positieve woorden. Er werden ook enige punten en ervaringen uitgewisseld en onder andere werd er gesproken over een eventuele overname op termijn van drie molens, een hoogholtje bij molen De Dellen in Nieuw-Scheemda en een mogelijk herstel van watergangen bij enige poldermolens ter ondersteuning van bijvoorbeeld problemen bij klimaatveranderingen en wateroverlast. Dit laatste zal en kan helaas niet doorgaan en alleen molen De Dellen zou als zodanig kunnen functioneren.

Onder hartelijke dankzegging door de dijkgraaf voor de goede ontvangst en uitleg vertrok het gezelschap om 13:00 uur. Het DB had een zeer goed beeld gekregen over het reilen en zeilen van de MsMOG en de intensieve contacten blijven zeker bestaan. Ook zal gekeken en overlegd worden of de organisaties elkaar kunnen helpen en verstevigen op diverse gebieden, onder andere op het gebied van MBO onderwijs, werkzaamheden archief en voorbereiding eventuele overname molens.

Foto: Reint Huizenga

Feestelijke heropening molen De Noordstar 13 september 2024 door HKH prinses Beatrix

Reint Huizenga

13 September 2024, eindelijk is het zover. HKH prinses Beatrix heropent feestelijk, onder prachtige weersomstandigheden en grote belangstelling, molen De Noordstar in Noordbroek.

Aanleiding van deze heropening was dat zowel de wieken/roeden en de bekleding van de kap gerepareerd c.q. vervangen moesten worden. Na een intensieve campagne om stemmen te werven voor de VriendenLoterij Molenprijs 2022 van € 75.000 en het winnen van deze prijs, kon met de voorbereidingen tot herstel worden begonnen. Echter, aanvullende subsidies waren nodig om de totale

begroting van € 260.000 rond te krijgen en daarom werden diverse subsidiegevers met succes en veel dank aangeschreven. De technische adviseur (Wieringa Bouwadvies) en de molenbouwers Nieman Molenbouw, Krabbendam Restauratiewerken, Skid Piping en Sommer Schilderwerken konden met hun werk beginnen en het totale herstel werd begin september 2024 succesvol afgerond.

Ondertussen werd binnen het bestuur besproken wie de officiële heropening zou doen en diverse namen werden genoemd. Uiteindelijk kwam HKH prinses Beatrix uit de bus, ook als Beschermvrouwe van De Hollandsche Molen (DHM). Maar hoe pak je zo iets aan om prinses Beatrix naar Noordbroek te krijgen.

Het idee was om DHM te vragen of zij dit voor ons konden regelen. Nee, dit moesten we zelf doen door een goede brief te schrijven. Simpel gezegd, maar toch nog wel een dingetje. De brief werd geschreven en verstuurd met in het achterhoofd: "dat zal wel een hele lastige worden". Echter, medio januari 2024 kregen wij een telefoontje dat prinses Beatrix het een hele mooie brief vond en graag naar Noordbroek kwam om de heropening voor haar rekening te nemen. Wij mochten er met niemand over communiceren behalve in het bestuur en met een opgerichte werkgroep. Een bijna volledige embargo dus. Vervolgens was het wachten op een volgend bericht van het koninklijk huis en de RVD. Dit bericht kwam eind april en toen begon het circus rond dit bezoek te draaien. Diverse bijeenkomsten met de ad hoc werkgroep 'Heropening De Noordstar' werden georganiseerd om een programma op te stellen en uit te werken en een openingshandeling te bedenken. Een zware delegatie van het koninklijk huis, RVD, dienst beveiliging, gemeente Midden-Groningen, provincie Groningen en lokale politie kwam een bezoek aan de molen en Noordbroek brengen. De RVD gaf medio juli groen licht en toen mochten we iedereen informeren. De onderlinge samenwerking met alle partijen verliep meer dan uitstekend en was een perfecte voorbode van hoe de dag zou verlopen.

Foto: ANP

Het bezoek van de prinses en haar gevolg met onder andere de burgemeester van Midden-Groningen Erica van Lente en gedeputeerde Henk Emmens verliep dan ook gesmeerd en iedereen genoot van deze prachtige dag. Voor de MsMOG was dit het hoogtepunt van het jaar en wat met een grapje was begonnen eindigde magistraal. In de week erna kregen wij een telefoontje dat prinses Beatrix het prachtig had gevonden, ons hartelijk bedankte voor het leuke programma en goede organisatie en dat ze nog veel geleerd had. En de hartelijke contacten met de mensen van het koninklijk huis zijn blijvend.

Maalploeg werkt

Henk Klöpping

Halverwege oktober verzamelde de kersverse maalploeg van molen Entrepise zich in de molenschuur voor een belangrijke bijeenkomst. Deze markeerde de aftrap van een opleiding die in 2025 van start gaat en was bedoeld om de deelnemers enthousiast te maken voor hun nieuwe rol in het behoud van de molen.

In zijn toespraak lichtte instructeur en molenaar Klöpping een urgent probleem toe: het tekort aan molenaars. Dit leidt ertoe, dat molens zoals de Entrepise vaak stil staan en niet optimaal functioneren. Als oplossing wordt een maalploeg gevormd, bestaande uit goed opgeleide vrijwilligers, die zich richten op zowel het draaiend houden van de molen als het uitvoeren van klein onderhoud.

De op maat gemaakte opleiding is kort, intensief en specifiek gericht op de Entrepise. Deelnemers doorlopen een helder gestructureerd programma met een combinatie van theorie- en praktijklessen. Belangrijke onderwerpen zijn weerkunde, veiligheid en het werken met het gevlucht van de molen, zoals het voorleggen van de zeilen. Bovendien zullen de deelnemers actief leren malen. De opleiding sluit af met examens, die zowel theoretische kennis als praktische vaardigheden toetsen. Het leerpad is dat van de succesvolle CEMI-opleiding, die sinds 2020 bestaat.

De presentatie, die tijdens de bijeenkomst werd gehouden, werd met enthousiasme ontvangen. De maalploeg kijkt uit naar de start van de opleiding begin 2025. Het doel is om de molen weer regelmatig te laten draaien en haar belangrijke functie in stand te houden. De training begint met modules over weerkunde en veiligheid, waarna praktische oefeningen op de molen zelf volgen. Met deze aanpak wil de MsMOG de continuïteit van de molen waarborgen en de toekomst van de Entrepise veiligstellen.

Inmiddels is de maalploeg al actief op de molen, onder begeleiding van ervaren molenaars en instandhouders. Zo zijn recent de zeilen afgenomen en hersteld. Daarnaast wordt gewerkt aan het herstellen van de maalkoppels en er wordt een multifunctionele ruimte ingericht als les- en koffieruimte.

Molenwerkgroep Oost-Groningen

50-jarige jubileum Molenwerkgroep Oost-Groningen

De Molenwerkgroep Oost-Groningen vierde in 2024 haar 50-jarige bestaan als vereniging van molenaars voor molenaars.

Op 19 oktober 1974 namen enkele molenliefhebbers in het Oost-Groningse het initiatief tot de oprichting van de Molenwerkgroep Oost-Groningen waarmee zij de kennis van molenaars over molens wilden borgen en stimuleren door het geven van molenaarsopleidingen. De Werkgroep groeide in de loop van de jaren naar ruim 70-80 leden, die inmiddels uit de gehele provincie Groningen, en enkelen zelfs van daarbuiten, komen.

Eén van belangrijke activiteiten is het verzorgen van de Gilde-molenaarsopleiding. De instructeurs van de Molenwerkgroep hebben tientallen molenaars in spe mogen begeleiden naar het deskundig kunnen bedienen van een molen en het behalen van het getuigschrift van de Vereniging De Hollandsche Molen.

Daarnaast is de Werkgroep met name bedoeld om elkaar te ontmoeten, kennis uit te wisselen en te helpen op de molens. Enkele ledenvergaderingen, een jaarlijkse excursie en kleinschalige activiteiten, waaronder bezoeken aan elkaars molens, dragen daartoe bij.

De Werkgroep heeft gedurende het gehele jaar 2024 bij al haar gebruikelijke jaarlijkse activiteiten aandacht besteed aan het 50-jarige bestaan. Exact 50 jaar na de oprichting, weer op 19 oktober, werd met een grote groep leden en de partners ons jubileum tijdens een gezellige middag in het Land's Huys te Bourtange gevierd.

Veel van onze leden zijn al heel lang lid en talloze herinneringen kwamen boven en werden gedeeld. Halverwege de middag werden de eerste 50 jaren afgesloten en de volgende (50) jaren ingeluid met een stevige knal van een oud kanon midden op het plein van de vesting.

Bestuur van de Molenwerkgroep Oost-Groningen

Gildenieuws van de afdeling Groningen van het Gilde van Molenaars

Najaarsexamens

Op 4 oktober slaagden op molen De Hazewind in Gieten drie kandidaten van de afdeling Groningen voor hun landelijke examen afgenomen door de examencommissie van De Hollandsche Molen. Martijn Klein en Lars Faber, beiden uit Groningen en Sjoerd van Soelen uit Haren zijn nu geslaagd molenaar en krijgen op 1 februari 2025 in Soest hun getuigschrift uitgereikt bij de Algemene Ledenvergadering van De Hollandsche Molen. Als dit nummer van De Zelfzwichter verschijnt heeft een viertal kandidaten toelatingsexamen gedaan op molen De Korenbloem in Vriescheloo.

Commissie Verbetering Opleiding

De Commissie Verbetering Opleiding (CVO) heeft voorstellen voorgelegd aan het hoofdbestuur van het Gilde en de afdelingen. In de volgende editie van de Zelfzwichter zullen we hier inhoudelijk uitgebreid op terugkomen. De basis van het voorstel van de CVO is enerzijds het centraal digitaal aanbieden van diverse ondersteunende theoretische presentaties en anderzijds een opleiding die is ingedeeld in drie fases. Wordt vervolgd!

2025: Jaar van de Molenbiotoop

De Hollandsche Molen (DHM) heeft besloten om 2025 uit te roepen tot het Jaar van de Molenbiotoop. In 1995 is er ook al eens zo'n jaar geweest en aangezien de omgeving van molens steeds meer onder druk komt te staan heeft DHM besloten om exact 30 jaar later wederom een dergelijk jaar uit te roepen. Enerzijds zal hierbij worden getracht de diverse overheden beter bewust te maken van het concept van de molenbiotoop en anderszijds om ook het grote publiek hier meer mee bekend te maken. In de nummers van 2025 van de Zelfzwichter zal op verschillende manieren aandacht worden besteed aan de molenbiotoop.